

نگاهی به کتاب «تاریخ ناتمام جنگ ایران و عراق»

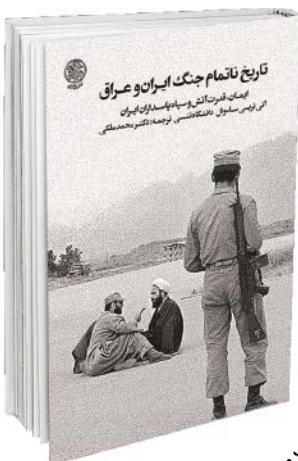
پریامدترین رویداد غرب آسیا

سلاح‌های شیمیایی به‌همه تأثیرات وحشتناکش، درکنارش ایستاده بود، شکل داده است.

تاریخ ناتمام جنگ ایران و عراق خود یک تاریخ ناتمام است. نویسنده بر مطالعه گسترده جنگ که توسط سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ایران گردآوری شده است، تکیه دارد. آنی تریسی ساموئل با روشن کردن محاسبات استراتژیک و تاکتیک‌های جنگی سپاه نشان می‌دهد که این مطالعه فراتر از تبلیغات صرف ارزش دارد. ساموئل در تاریخ خود اغلب به جای بازجویی یا اعتراض، ادعاهای سپاه پاسداران را به سادگی گزارش می‌دهد. در این کتاب اطلاعات کمی در مورد زمینه سیاسی که تصمیم‌گیری ایران را مشروط کرده است، وجود دارد. رقابت‌های جناحی و دشمنی‌هایی که به عقب انداختن برنامه‌های جنگی ایران کمک زیادی کردند، عمدتاً نادیده گرفته می‌شوند.

آخرین داده‌های تاریخی

این کتاب روایتی مستند و مستدل از سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، به عنوان یکی از قدرتمندترین و برجسته‌ترین سازمان‌های تأثیرگذار در ایران است. اثر پیش رو تاریخچه این سازمان را با بهره‌گیری از جنگ ایران و عراق و پیوند آن با انقلاب ارائه و تحلیل می‌کند و در عین حال دیدگاهی درونی از سپاه ارائه می‌دهد. این پژوهش برپایه منابع گوناگون و آخرین داده‌های تاریخی از نقش و قدرت این سازمان در ایران معاصر و تأثیر آن نه فقط بر جنگ ایران و عراق، بلکه از نقش بسیار بالای آن بر حال و آینده جمهوری اسلامی ایران خبر می‌دهد. کتاب «تاریخ ناتمام جنگ ایران و عراق؛ ایمان، قدرت آتش و سپاه پاسداران ایران» اثر آنی تریسی ساموئل ترجمه محمد ملکی در نشر تاریخ ایران به چاپ رسیده است.

می‌کند که به ندرت در مطالعات تاریخی مورد بررسی قرار می‌گیرند. علاوه بر چند سند از قوه مقننه ایران، اسنادی از آمریکا، مقالاتی از سازمان ملل و چندین وبسایت ایرانی که با سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و مجله سیاست دفاعی همسو هستند یا از آنها حمایت می‌کنند، نیز استفاده شده است.

ایمان و قدرت آتش

اکثر منابع اولیه فارسی زبان که در این کتاب ذکر شده‌اند، از مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس هستند که در مجموع نویسنده، آنها را برای ارائه بینش تازه‌ای از جنگ ایران و عراق با محوریت سپاه کافی دانسته است. هدف این کتاب این است که تاریخ‌نگاری سپاه از جنگ را با توصیف «سیر و نتیجه» درگیری مورد بحث قرار دهد و در عین حال بر ترکیبی از حقایق تأکید کند که باعث می‌شود سازمان را بدنه‌ای منطقی بینیم که از «ایمان و قدرت آتش» به طور مساوی برای انجام امور استفاده می‌کند. با این حال به رغم پتانسیل این منابع برای ارائه چشم‌اندازی تازه به تاریخ جنگ و سپاه، با منابعی که با روایت سازمان موافق نیستند، قرار نمی‌گیرند. به همین دلیل است که در برخی مواقع کتاب مانند یک خط مشی طولانی خوانده می‌شود و تلاش می‌کند دولت‌ها را متقاعد کند که به سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به عنوان یک بازیگر منطقی در امور منطقه‌ای فرصت بدهند.

یک تاریخ ناتمام

جنگ ایران و عراق یکی از پریامدترین و کم‌مطالعه‌ترین رویدادها در خاورمیانه کنونی است. این طولانی‌ترین و ویرانگرترین جنگ بین دو دولت در منطقه است. این امر ذهنیت و نگاه بسیاری از مقامات ایرانی را به جامعه بین‌المللی که عمدتاً در استفاده عراق از

کتاب «تاریخ ناتمام جنگ ایران و عراق؛ ایمان، قدرت آتش و سپاه پاسداران ایران» اثر آنی تریسی ساموئل، پژوهشگر تاریخ و سیاست خاورمیانه جدید با تمرکز بر ایران پس از انقلاب، امور امنیتی و نظامی با بر ساخت روایت‌های تاریخی، ملی و سیاست خارجی آمریکا در منطقه است. او که در تاریخ معاصر و خاورمیانه تخصص دارد، در حال حاضر عهده‌دار کرسی تاریخ در دانشگاه تنسی در چاتانوگا و رئیس انجمن خاورمیانه منطقه جنوب شرقی و مطالعات اسلامی است و قبلاً به عنوان محقق در مرکز علوم و امور بین‌الملل بلفر مدرسه هاروارد کندی خدمت کرده است.

کتاب دکتر تریسی ساموئل با عنوان «تاریخ ناتمام جنگ ایران و عراق؛ ایمان، قدرت آتش و سپاه پاسداران ایران» توسط انتشارات کمبریج در اکتبر ۲۰۲۱ منتشر شد. سایر مقالات او شامل ژورنالی در امنیت ملی و تاریخ دیپلماتیک و فصول کتاب است.

یک سازمان نظامی مهم

هر کتابی که بخواهد جنگ ایران و عراق (۱۳۶۷-۱۳۵۹) را از منظر تاریخی بر پایه متون مستند و مستدل بنگرد، باید به بررسی انتقادی منشأ، تکامل و چشم‌انداز سپاه پاسداران انقلاب اسلامی بپردازد که یک سازمان نظامی مهم با گستره فراملی و به همان اندازه ارزشمند است. آنی تریسی ساموئل در یک مقدمه و ۱۲ فصل به موضوعات مرتبط مختلف، از جمله تاریخ سپاه، نقش آن به عنوان تاریخ‌نگار اصلی درگیری، نحوه نگرش به جنگ، واکنش ایران به تهاجم عراق، سقوط و آزادسازی شهر خرمشهر، جنگ در داخل خاک عراق دو سال آخر درگیری، ارزیابی چگونگی شکل‌گیری دکترین امنیت ملی ایران توسط جنگ و مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس و چگونگی تبدیل آن به تولیدکننده تبلیغات جنگ توسط سپاه و با محوریت متون تولید شده سپاه درباره جنگ پرداخته است.

از یک منظر این کتاب ارزشمند است، زیرا منابع اولیه‌ای که سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در طول چند دهه ایجاد کرده را معرفی

نگاه

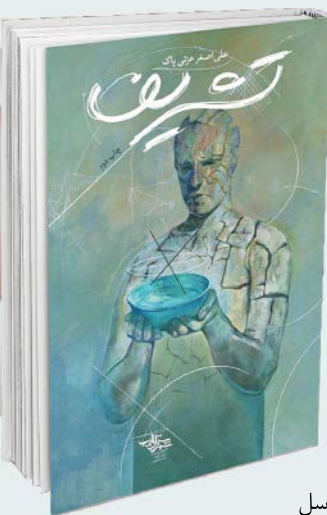
آمادگی مردم برای درک ساحت امام

چون نشیند این غبار آن شهسوار آید به چشم / اشک گرم از دیدنش بی اختیار آید به چشم (ص ۲۷۹)

این بار صدای مردها رساتر از قبل بلند شد «یا صاحب‌الزمان». تلنگر موسی عیسی شهریار را به خود آورد وقتی که گفت تو دعاخوان نیستی به هر چیزی مشغولی جز دعا و این ذکر اما شهریار هزار بار می‌خواست بگریزد به سمت و سویی حتی این دعا تا خلاصش کند از آشوب فکرهاش اما اوضاعش بیرون از پرگار بود. سرانجام پیدا شدن گمگشته شهریار بعد کشمکش‌های بسیار: صدای پر هیجان و هراسیده مصطفی جاری شد در سفیدی مطلق عمق بازه.

صلوات بر محمد و آل محمد از روزنه‌های چادر بر هوا بود. صلوات بعدی برای سلامتی امام‌زمان (عج) بود که از درزهای چادر در تپه‌های بازه بیرون زد و در سرمای برف معلق ماند. مصطفی مانند گلوله‌ای برفی از آن بالا رها شد و غلتید بر جان بازه. جان تازه‌ای برگزیده‌های شهریار افتاد و رنگ به خود گرفت. راه افتاد با خش خش شکستن نظام دانه‌های برف در زیر گام‌هایش.

در پایان بریده تأمل برانگیزی از این داستان را با هم بخوانیم: آری دنیا دارد صورت‌هایی از خودش را نشان می‌دهد که با هیچ درسی جور در نمی‌آید اولش سفت و امی ایستی و می‌گویی توهم است اما بعد تسلیم می‌شوی. یک روز هم متقاعد می‌شوی که قرار نیست همه چیز برایت قابل فهم باشد این است می‌ایستی کناری و تماشا می‌کنی فقط.

و ملی نسبت به موضوعات در حال وقوع زمان شاه ملعون و اتصال آن به انتظار فرج مهدی موعود (عج) از دیگر نکات این داستان است. در جایی از داستان آمده: برای محکم‌تر شدن باورهای مان اقتدا می‌کنند به حضرت ابراهیم (ع) و اذعان می‌دارد که هر جا دچار شک و تردید شدید از خداوند نشانه‌ای بخواهید مانند حضرت ابراهیم. (ص ۲۱۳)

ویژگی بارز این رمان به تصویر کشیدن آمادگی مردم در موازات انقلاب برای درک و تشریف ساحت قدسی امام و رهبر معصوم در الهیات شیعی است. نام‌گذاری‌ها، نمادها و نشانه‌ها در این اثر، گل‌درشت و شعاری نیستند و در خلال ماجرا، خواننده تیزبین را به کنه معنای نهفته در دل رهنمون می‌شوند؛ توسل مردم آبادی به اشخاصی به نام سید چراغ و یا موسی عیسی و همچنین قرار دادن مکانی به نام بازه در خلال داستان به عنوان سرزمینی برای طلب و دیدار یار و خواندن دعای ندبه. (ص ۲۷۰)

سلام بر آدم یار مخلص خدا، سلام بر شیت ولی خدا و بهترین بندگان، سلام بر ادريس که حجت خدا را بها داشت و جمعیت یکصدا جواب می‌دادند: سلام.

فاطمه گنجه
مروزنویس

«تشریف» داستان شهریار است که در شب عروسی‌اش متوجه می‌شود همسرش مهری؛ دوست دوران دانشسرایش را به امنیتی‌ها فروخته است و این آغاز آوارگی اوست که سرانجامش در برف و تپه‌های اطراف همدان رقم می‌خورد.

داستان با مرور عکس‌های نامزدی توسط مهری، عروس داستان شروع می‌شود شروعی عاشقانه، ولی غافل از این که آلبوم بعدی زندگی‌شان در همین ابتدای راه، باز نشده دستخوش اتفاقاتی خواهد شد.

از یک سو وجود عناصر آب، چشمه، آفتاب، آبشار نماد زندگی و پویایی است و از سوی دیگر به‌کارگیری باد، باران، تاریکی، برف، سرما، صدای رعد و برق، جاده‌گی که همگی گویای دوران سردویی روح آن عصر بوده است. استفاده از رنگ‌های گرم برای شهریار، نقش اول داستان که آن هم نماد جوانی است که در عین سردرگمی، خواهان زندگی است.

ذکر آیات و احادیث قرآنی و نام مبارک ائمه در اثر، صیغه و معنای الهی به آن بخشیده است. در این داستان جدال بین حق و باطل، شناخت امام عصر و ویژگی‌های امام مورد توجه قرار گرفته و پسری به نام شهریار که این مسیر را با چالش‌های یافتن مصطفی پیش می‌برد.

تقابل دیدگاه‌های متفاوت شخصیت‌های داستان در فضایی دینی